

Progressief tegen de grondstroom in

- vrijdag 18 januari 2013

Belgische wetten en de ruimte voor individu

VUM

Of het nu gaat over euthanasie, homohuwelijk of experimenten met embryo's, België behoort telkens tot een van de meest ethisch progressieve landen ter wereld. Curieus, vindt Freddy Mortier, want is dat niet moeilijk te rijmen met de Vlaamse 'grondstroom'?

De euthanasie van twee dove tweelingbroers heeft de schijnwerpers van de internationale pers weer eens gericht op de euthanasiewet in België. Door de ogen van de rest van de wereld vormt ons land, samen met Nederland en Luxemburg, de 'driehoek van de dood' waar, zo luidt de ondertoon van de perscommentaren op de zaak, geneeskunde en maatschappij snel aan het verglijden zijn naar inhumane toestanden. Dat mensen van vijfenveertig die niet terminaal zijn van artsen samen de dood kunnen krijgen, legaal dan nog, stoot in de meeste gevallen op wantrouwen en onbegrip, en in het slechtste geval op regelrechte afschuw.

In Vlaanderen zelf wekt de zaak niet heel erg veel beroering, net zomin als euthanasie bij dementerende patiënten, de co-euthanasie van bejaarde paren, of de euthanasie van psychiatrische patiënten. Voor een goed begrip: ik ben daar zelf voor als aan de wettelijke voorwaarden is voldaan. Maar het is toch merkwaardig hoe permissief of tolerant de Vlaming (en ook de Franstalige Belg) door de band genomen staat tegenover een manier van omgaan met 'ethische problemen' die tien jaar geleden zou hebben geleid tot massale publieke verontwaardiging. Tekenend is ook de wijze waarop orgaandonatie na euthanasie in september 2012 is onthaald in de pers: als een praktijk waarin ons land, zo stelde de VRT-nieuwsdienst, het 'verst gevorderd' is. Vooruitgang dus.

Elders zou men ongetwijfeld vooral wijzen op het bedenkelijke, want mogelijk instrumentele, karakter van die praktijk. Euthanasie bij patiënten met een spierziekte, een neurologische of een psychiatrische aandoening wordt immers gekoppeld aan de oplossing van het prangende probleem van de orgaanschaarste. Zelfs ziekenhuizen van katholieke signatuur zijn niet principieel gekant tegen euthanasie, ondanks de heftige weerstand van het Vaticaanse Magisterium tegen de 'cultuur van de dood' en de mobilisatie voor de 'academie van het

leven', en leggen alleen bijkomende voorwaarden op aan de wettelijke.

Die ethische progressiviteit (of permissiviteit) kenmerkt België ook in andere dossiers. In 2003 waren wij het tweede land in de wereld, na Nederland, om het homohuwelijk te legaliseren (een voorbeeld dat sindsdien is gevolgd door een hele reeks andere landen). Massale protesten daartegen, zoals in het hoogst seculiere Frankrijk de afgelopen weken, zijn toen uitgebleven. Ook op het vlak van medisch geassisteerde voortplanting is in ons land van alles mogelijk wat elders scheef wordt bekeken – denk maar aan het draagmoederschap voor homokoppels. Onze wet op experimenten met menselijke embryo's behoort tot de weinige in de wereld die therapeutisch klonen en de creatie van embryo's voor experimentele doeleinden toelaten.

Tolerante wereldburger?

Natuurlijk is niet iedereen even ingenomen met deze evoluties. Dat spreekt vanzelf. De Vlaming is trouwens in het algemeen niet meteen de meest tolerante wereldburger, zoals racisme-onderzoek aantoonde, ook bij jongeren. De legalisering van het homohuwelijk sluit evenmin de vele discriminaties en geweldplegingen uit waarvan homo's het slachtoffer zijn. Toch is het zo dat er in grote lijnen op het ethische vlak in België een progressieve legale cultuur bestaat die breed wordt gedragen.

Vlaanderen is wel overwegend centrumrechts, maar ook de Vlaams-nationalisten van de N-VA zijn, zoals senator Elke Sleurs, voor euthanasie bij mondige en mature kinderen (*DS 14 januari*). Zij verschillen daarin niet van sociaal-democraten (christelijke en niet-christelijke) en liberalen, en zelfs niet van de Franstalige socialisten. Het is best interessant te zien hoe een partij die van de verdeling van het Belgische politieke bestel haar missie heeft gemaakt, en die bovendien filosofisch 'communautair' is in plaats van individualistisch, toch de persoonlijke vrijheid en opinies verregaand respecteert als het aankomt op de vraag hoe men het best zijn leven leidt.

Hoe die merkwaardige consensus ondanks de verdeeldheid verklaren? Wat sociologen en filosofen 'expressief individualisme' noemen, speelt er zeker een rol in. Het is de gedachte dat ook het persoonlijke, namelijk seks, voortplanting, relaties en sterven, het voorwerp moet kunnen zijn van keuzevrijheid. Zij staat tenslotte toch in dienst van onszelf. Die filosofie van de zelfverwerkelijking heeft de oudere mentaliteit van de dienstbaarheid en de zelfopoffering gaandeweg vervangen.

Het leven in eigen handen

Het is een filosofie van deze tijd die niet alleen België typeert. Typisch voor ons land is wel dat zij gepaard is gegaan met bevrijdende wetgeving: er zijn parlementaire meerderheden gevonden voor wetten die op het vlak van de vormgeving aan het eigen leven niet van alles verbieden, maar van alles mogelijk maken. Die wetten ruimen effectief baan voor diversiteit en pluralisme op het gebied van voortplanting, seksuele beleving en de omgang met dood en lijden. Tegen wetten die de diepe verlangens van de mensen bekrachtigen, is geen restauratie gewassen. De wens om het leven in eigen regie te nemen en de wettelijk gecreëerde mogelijkheden om dat ook werkelijk te doen, versterken elkaar.

Vanuit het buitenland – en voor sommigen in het binnenland – lijkt het zo alsof we van kwaad naar erger aan het verglijden zijn. De Vlaming en de Belg daarentegen verkennen de grenzen van de wet, om zoals de USS Enterprise 'to boldly go where no man has gone before'. Dat kan misschien gevaarlijk lijken, maar of dat echt zo is, moet nog blijken.

Wie? Hoogleraar ethiek (UGent)

Wat? Onze wetten lijken vooruitstrevender dan onze bevolking, maar liggen eigenlijk in het verlengde van een individueel denkkader.

Waarom? Onze rechtsregels ondersteunen en stimuleren dat iemand het leven ook in minder evidente omstandigheden in eigen handen neemt

Freddy Mortier